

MIŠKO SAVININKŲ ATSAKOMYBĖ UŽ ŽALĄ APLINKAI, PADARYTĄ NETEISĖTAIS KIRTIMAIS JIEMS NUOSAVYBĖS TEISE PRIKLAUSANČIAME MIŠKE: TEISINIO REGULIAVIMO IR PRAKTINIO TAIKymo PROBLEmos LIETUVOJE

Antanas Marcijonas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės ir administracinės
teisės katedros profesorius
socialinių mokslų (teisės) daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222, Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 77

Indrė Žvaigždiniene

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės ir administracinės teisės
katedros asistentė
socialinių mokslų (teisės) daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222, Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 78
El. paštas: zvaigzdiniene@ibt.lt

Straipsnyje analizuojamas privataus miško savininkų atsakomybės už žalą, padarytą neteisėtais kirtimais jiems nuosavybės teise priklausančiame miške, teisinis reguliavimas, įvertinama tam tikrų atsakomybės rūšių specifika, atskleidžiamos praktinės atsakomybės taikymo šioje srityje problemos.

The article analyzes legal regulation of responsibility of private forest owners for the environmental damage, which occurred because of illegal cutting in their forest. The article as well distinguishes the particularities of different types of responsibility and the problems, arising while applying it in practice.

Įvadas

„Miškas yra vienas iš pagrindinių gamtos turtų. Jis yra vieningos ekologinės sistemos dalis, tarnauja visuomenės ir žmonių gerovei, saugo kraštovaizdžio stabilumą, gerina aplinkos kokybę“ [9]. Būdamas sudedamoji aplinkos dalis, miškas daro poveikį kitiems aplinkos komponentams: veikia dirvos kokybę, atmosferos ir klimato būklę, nuo miško būklės priklauso ir gyvūnijos gyvenimo sąlygos. Lietuvos Respublikos miškų įstatyme [6] (toliau vadinama – Miškų įstatymas) miškas apibrėžiamas kaip ne mažesnis nei 0,1 hektaro žemės plotas, apaugęs medžiais,

kurių aukštis natūralioje augavietėje brandos amžiaus siekia ne mažiau kaip 5 metrus, kita miško augalija, taip pat išretėjęs ar dėl žmogaus veiklos bei gamtinių veiksnių netekęs augalijos žemės plotas (kirtavietės, degavietės, aikštės)¹. Miškų įstatyme miškas išskiriamas iš kitos sumedėjusios augalijos. Vadovaujantis Miškų įstatymo 2 straipsnio 1 dalimi, laukuose, pakelėse, prie vandens telkinių, gyvenamosiose vietovėse bei kapinėse esančios medžių grupės, siauros – iki 10 metrų pločio – medžių juostos, gyvatvorės, pavieniai medžiai bei krūmai

¹ Miškų įstatymo 2 straipsnio 1 dalis.

ir miestuose bei kaimo vietovėse esantys žmogaus įveisti parkai nėra miškas.

Miškas nuosavybės teise gali priklausyti valstybei, fiziniams ir juridiniams asmenims bei užsienio valstybėse įsteigtoms organizacijoms, neturinčioms juridinio asmens statuso, tačiau turinčioms civilinę teisnumą pagal tų valstybių įstatymus. Taigi pagal nuosavybės formą miškus galima skirstyti į valstybinius ir privačius. Valstybiniai miškai – tai tie miškai, kurių nuosavybės teisė priklauso valstybei. O privatus miškas yra miškas, nuosavybės teise priklausantis privačių miškų savininkams (fiziniams ir juridiniams asmenims bei užsienio valstybėse įsteigtoms organizacijoms, neturinčioms juridinio asmens statuso, tačiau turinčioms civilinę teisnumą pagal tų valstybių įstatymus, įstatymų nustatyta tvarka įgijusiems nuosavybės teisę į miškus). Dėl ypatingos ekologinės, socialinės ir ekonominės miško reikšmės aplinkai, viešiesiems interesams net privataus miško savininkų nuosavybės teisei nustatyti tam tikri apribojimai ir suvaržymai. Pirmiausia šie apribojimai pasireiškia teisės aktuose nustatytais miško tvarkymo ir naudojimo reikalavimais. Vis dėlto ne visada šių reikalavimų laikomasi, todėl dažnai padaroma žalos miškui. Šį teiginį pagrindžia ir statistikos duomenys apie neteisėtų kirtimų skaičių Lietuvos miškuose². Pavyzdžiui, 2006 m. valstybiniai miškų pareigūnai nustatė 966 neteisėtų miško kirtimų atvejus, kurių metu buvo iškirta 17 889 m³ medienos (2005 m. nustatyti 1177 neteisėtų miško kirtimų atvejai,

² Statistikos duomenys apie neteisėtų kirtimų skaičių Lietuvos miškuose iš leidinio „Aplinkos būklė 2006. Tik faktai“.

iškirta 15 756 m³ medienos). Daugelis šių pažeidimų padaryta privačiuose miškuose (2006 m. – 598 pažeidimai, iškirta 16 054 m³ medienos). Miško savininkai 2006 m. savo valdose patys neteisėtai iškirto 5245 m³, arba 33 proc., medienos.

Tokios tendencijos rodo, kad daugiausiai problemų, susijusių su miškų apsauga, kyla privačiuose miškuose. Atsižvelgiant į tai, pagrindinis šio straipsnio tikslas – išanalizuoti privataus miško savininkų atsakomybės už žalą, padarytą jiems nuosavybės teise priklausančiame miške (kaip vienos iš miško apsaugos teisinių priemonių), teisinį reguliavimą, įvertinti praktines šios atsakomybės taikymo problemas.

Siekiant šio tikslo pasitelkus gramatinį, sisteminių, loginį ir kitus teisės aiškinimo metodus analizuojami galiojantys teisės aktai, reglamentuojantys privataus miško apsaugą ir naudojimą, nustatantys atsakomybę už padarytą žalą miškui, taip pat negausi šios srities Lietuvos teisės doktrina ir teismų praktika.

1. Žalos miškui samprata

Kas turėtų būti laikoma žala miškui, Miškų įstatyme nenustatoma, tačiau, aiškinant Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo [5] (toliau vadinama – Aplinkos apsaugos įstatymas) normą, apibrėžiančią žalą aplinkai³, ir Miškų įstaty-

³ Aplinkos apsaugos įstatymo 1 straipsnio 21 punkte nustatyta, kad žala aplinkai – tiesiogiai ar netiesiogiai atsiradęs neigiamas aplinkos ar jos elementų (įskaitant ir saugomas teritorijas, kraštovaizdį, biologinę įvairovę) pokytis arba jų funkcijų, turimų savybių, naudingų aplinkai ar žmonėms (visuomenei), (toliau – funkcijos) pablogėjimas.

me pateiktą miško apibrėžimą sisteminiu bei loginiu metodais, darytina išvada, kad žala miškui – tai tiesiogiai ar netiesiogiai atsiradęs neigiamas miško būklės pokytis, jo funkcijų, turimų savybių, naudingų aplinkai ar žmonėms (visuomenei), pablogėjimas. Įvertinant miško, kaip aplinkos komponento, funkcijas ir savybes, galima išskirti keletą žalos miškui pasireiškimo formų:

- 1) sunaikinami arba sužalojami miške augantys medžiai ar krūmai;
- 2) sunaikinami arba sužalojami skruzdelėnai;
- 3) sunaikinami arba sužalojami uoginiai, vaisiniai ir vaistiniai augalai;
- 4) sužalojama ar paimama miško paklotė.

Žala miškams gali būti padaroma įvairiais veiksmais: kertant medžius ar krūmus, padegant, neatsargiai elgiantis su ugnimi, nutekamuju vandeniu, cheminėmis medžiagomis, naftos produktais, pramoniniais ir komunaliniais buitinais teršalais bei atliekomis, sunaikinant ar sugadinant miško sausinimo griovius, drenažą, kelius, inžinerinius įrenginius ir kt.

Įvertinant ribotą straipsnio apimtį, jame daugiau analizuojama atsakomybė už neteisėtais kirtimais miškui daromą žalą, nes, kaip rodo statistika, būtent ši žala yra didžiausia ir pavojingiausia. Be to, neteisėtai iškirtus didelį kiekį medienos, neišvengiamai atsiras ir netiesioginis neigiamas poveikis kitiems miško ištekliais: kitai miško augalijai, miško paklotei, gyvūnijai.

2. Administracinė privataus miško savininko atsakomybė už neteisėtais kirtimais padarytą žalą miškui

Privataus miško savininkai (toliau vadina ma – miško savininkas), naudodami, tvarkydami ir atkurdami savo mišką, privalo laikytis Miškų įstatymo, Privačių miškų tvarkymo ir naudojimo nuostatų [8] bei kitų teisės aktų, taip pat privalomų vykdyti miškotvarkos projekto dalių – pagrindinių kirtimų dešimtmečio normos, miško atkūrimo bei aplinkosaugos reikalavimų⁴. Kirsti mišką savininkai gali tik turėdami specialų leidimą, kurį teisės aktų nustatyta tvarka išduoda regionų aplinkos apsaugos departamentai. Leidimai kirsti mišką privalomi visiems kirtimams, išskyrus: šviesinimo ir valymo kirtimus iki 20 metų amžiaus jaunuolynuose; rinkitinius sanitarinius kirtimus, kai iškertami tik sausuo liai ir vėjavartos; rinkitinius sanitarinius kirtimus, kai iškertamos tik vėjalaužos; baltalksnių, drebulių, gluosnių ir blindžių kirtimą neplynais kirtimais III–IV miškų grupių miškuose, nesvarbu, koks medyno amžius; neplynus kirtimus vyresniuose kaip 20 metų amžiaus III–IV miškų grupių medynuose, kai miško savininkas savo reikmėms per metus iš vieno hektaro išsi kerta iki 3 kietmetrių likvidinės medienos, bet ne daugiau kaip 15 kietmetrių iš visos savo miško valdos⁵. Visais kitais atvejais vykdant kirtimus be specialaus leidimo, laikoma, kad kirtimai yra savavališki (arba, kitaip tariant, – neteisėti). Neteisėtas ir toks kirtimas, kai nesilaikoma miško-

⁴ Miškų įstatymo 9 straipsnio 5 dalis.

⁵ Privačių miškų tvarkymo ir naudojimo nuostatų 20 punktas.

tvarkos projekte ar norminiuose teisės aktuose nustatytų miško kirtimų reikalavimų (pavyzdžiui, viršijama nustatyta kirtimų biržė ar kt.).

Miško savininkas, savavališkai kirsdamas nuosavybės teise jam priklausantį mišką, gali sukelti dvejopus teisinius padarinius. Pirma, miško savininkas pažeidžia teisės aktų nustatytus miškų tvarkymo ir naudojimo reikalavimus, kitaip tariant, padaro teisės pažeidimą, už kurį gali būti traukiamas teisinė atsakomybė. Antra, miško savininkas gali padaryti žalos ir aplinkai kaip visuomeniniam gėriui, todėl nepriklausomai nuo administracinės ar baudžiamosios atsakomybės taikymo gali atsirasti ir prievolė atlyginti padarytą aplinkai žalą [9]. Miškų įstatymo VI skyriuje įtvirtinami pagrindiniai atsakomybės už šio įstatymo pažeidimus principai ir nustatoma, kad fiziniai ir juridiniai asmenys, pažeidę šio įstatymo reikalavimus, traukiami atsakomybėn įstatymų nustatyta tvarka⁶.

Administracinę miško savininkų atsakomybę reglamentuoja Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas [2] (toliau vadinama – ATPK). ATPK 62¹ straipsnyje nustatyta atsakomybė už savavališką medžių ir krūmų kirtimą, naikinimą arba žalojimą privačiuose miškuose. Už šiame straipsnyje vardinamus pažeidimus yra numatyta bauda (jos dydis priklauso nuo iškirstų, sunaikintų ar sužalotų medžių ir krūmų kiekio), taip pat pažeidimo padarymo įrankių, priemonių ir iškirstos medienos konfiskavimas. Pavyzdžiui, už savavališką medžių ir krūmų kir-

timą, naikinimą arba žalojimą privačiuose miškuose, kai iškertama, sunaikinama ar sužalojama iki 10 kietmetrių medžių ar krūmų, skiriama bauda piliečiams nuo 200 iki 400 litų, konfiskuojami ar ne pažeidimo padarymo įrankiai ir priemonės ir konfiskuojama iškirsta mediena; kai iškertama, sunaikinama ar sužalojama nuo 10 iki 100 kietmetrių medžių ar krūmų, numatyta bauda piliečiams nuo 2000 iki 4000 litų ir pažeidimo padarymo įrankių ir priemonių konfiskavimas ar be konfiskavimo ir konfiskuojama iškirsta mediena; ir t. t. Kai šiame straipsnyje nurodytas veikas atlieka asmuo, kuris jau buvo baustas administracine atsakomybe, nustatomos griežtesnės nuobaudos. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo praktikoje ne kartą⁷ konstatavo, kad atsakomybė pagal ATPK 62¹ straipsnį už savavališką medžių kirtimą, naikinimą arba žalojimą privačiuose miškuose gali būti taikoma asmenims, kurie tiesiogiai padarė dispozicijoje numatytus veiksmus, taip pat asmenims, kurie organizavo tokius veiksmus. Taigi, jei miško savininkas pats vykdė neteisėtus kirtimus, didesnių problemų atsakomybės taikymas jam neturėtų sukelti. Jei bus pakankamai įrodymų, kad miško savininkas organizavo miško kirtimo darbus, jis taip pat bus traukiamas atsakomybėn. Tačiau jei, pavyzdžiui, teisė pagal gautą leidimą vykdyti miško kirtimo darbus ir savo nuožiūra realizuoti iškirstą medieną pagal sutartį buvo suteikta kitam asmeniui, kuris (juridinio asmens atveju – kurio darbuotojai) šiuos

⁶ Miškų įstatymo 22 straipsnis.

⁷ Pavyzdžiui, LVAT 2007 m. sausio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N16-300/2007; 2006 m. rugsėjo 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-1-1039/2006 ir kt.

darbus ir atliko, administracinė atsakomybė bus taikoma asmenims, atlikusiems darbus⁸. Atsakomybė už kitų asmenų, su kuriais miško savininkas nėra susijęs darbo ar kitokiais pavaldumo santykiais, atliekamų darbų nekontroliavimą ATPK nenumatyta.

Dar vienas aspektas, kurį svarbu aptarti, – iškirstos medienos konfiskavimas, kai miško kirtimas buvo neteisėtas. Kaip jau minėta, ATPK 62¹ straipsnyje numatyta ne tik galimybė skirti baudą pažeidėjams, bet ir konfiskuoti iškirstą medieną. Kai atsakomybėn už neteisėtą miško kirtimą traukiamas pats miško savininkas, dėl šios nuobaudos skyrimo abejonių nekyla. Tačiau kaip sprendžiamas iškirstos medienos konfiskavimo klausimas, kai miško savininko užsakymu mišką neteisėtai iškerta asmenys, neturintys nuosavybės teisių į patį mišką ar iškirstą medieną. ATPK 26 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad konfiskuota ali būti tik daiktas ir pajamos, kurie yra pažeidėjo nuosavybė. Tačiau prie šios normos išimčių nurodyta, kad daiktas ir pajamos, kurie buvo administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis arba tiesioginis objektas (o tai šiuo atveju ir yra iškirsta mediena) ir kurie buvo gauti padarant 62¹ straipsnyje numatytus administracinius teisės pažeidimus, gali būti konfiskuoti. Taigi neteisėtai iškirsta mediena galės būti konfiskuota ir šiuo atveju.

Diskusijų gali kilti ir dėl to, ar, patraukus administracinę atsakomybę miško savininką, organizavusį neteisėtą miško kirtimą, atsakomybėn taip pat trauktini ir asmenys, kurie tiesiogiai atliko miško kir-

timo darbus. ATPK bendrininkavimo instituto neįtvirtina. Kita vertus, pažymėtina, kad vieno asmens patraukimas atsakomybėn neatleidžia kitų asmenų, dalyvavusių darant pažeidimą, nuo atsakomybės. Todėl kiekvieno iš šių asmenų atsakomybės klausimas bus sprendžiamas savarankiškai, t. y. kiekvienu atveju bus vertinama, ar konkretaus asmens veika turi visus būtinus administracinio teisės pažeidimo sudėties elementus.

Miško savininkui administracinė atsakomybė už neteisėtą kirtimą gali būti taikoma ir remiantis ATPK 64 straipsnio 1 dalimi, nustatančia atsakomybę už pagrindinių kirtimų patvirtintos metinės biržės neteisėtą viršijimą. Už šiame straipsnyje numatytą pažeidimą skiriama bauda piliečiams nuo vieno šimto iki trijų šimtų litų ir pareigūnams – nuo dviejų šimtų iki penkių šimtų litų.

3. Baudžiamoji privataus miško savininko atsakomybė už neteisėtais kirtimais padarytą žalą miškui

Baudžiamoji atsakomybė – griežčiausia teisinės atsakomybės rūšis, kuri gali būti taikoma už aplinkos teisės pažeidimus. Baudžiamąją atsakomybę reglamentuoja Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas [3] (toliau vadinama – BK). Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą miško kirtimą įtvirtinta BK 273 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad tas, kas neturėdamas leidimo iškirsto ar kitaip išnaikino didesnę negu vieno hektaro savo miško plotą, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Už šiame straipsnyje numatytas veikas (skirtingai nei admi-

⁸ Pavyzdžiui, LVAT 2007 m. sausio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N¹⁶ - 300/2007.

nistracinės atsakomybės atveju) atsako ir juridinis asmuo. Visų pirma šio straipsnio taikymas gali sukelti praktinių problemų, susijusių su baudžiamosios ir administracinės atsakomybių atskyrimu. Palyginus ATPK 62¹ ir BK 273 straipsnių dispozicijas, galima pastebėti, kad abi normos iš esmės nustato atsakomybę už tą pačią veiką – savavališką miško medžių ir krūmų kirtimą. Skiriasi tik tokių kirtimų mastas, taip pat žalos miškui vertinimo kriterijai: BK kalbama apie neteisėtai iškirsto miško plotą (šis plotas turi būti didesnis nei 1 ha), o ATPK – apie neteisėtai iškirstos medienos kiekį, kuris matuojamas kietmetriais. Atsižvelgiant į tai, kad žala miškui vertinama pagal skirtingus kriterijus, galima situacija, kai veika atitiks ir ATPK, ir BK numatytus teisės pažeidimo požymius. Tokiu atveju reikėtų vadovautis ATPK 9 straipsnio 2 dalies nuostata, kad administracinė atsakomybė už ATPK numatytus teisės pažeidimus atsiranda, jeigu savo pobūdžiu šie pažeidimai pagal galiojančius įstatymus neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, ir pažeidėjui taikyti baudžiamąją atsakomybę. Vis dėlto manytina, kad, siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir sistemiskumo, būtų tikslinga ir BK neteisėto miško kirtimo mastą vertinti pagal iškirstos medienos kiekį, ypač atsižvelgiant į tai, kad pagal Miškų įstatyme įtvirtintą miško apibrėžimą miškas apima ir išretėjusį ar dėl žmogaus veiklos bei gamtinių veiksnių netekusį augalijos (kirtavietės, degavietės, aikštės) miško plotą, todėl gali kilti problemų vertinant, kiek realiai yra 1 ha iškirsto miško. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kai miško savininkas yra juridinis asmuo, jam visais atvejais už neteisėtą miško kirtimą

turės būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, nes ATPK nenumato (bent jau kol kas) juridinio asmens atsakomybės.

Diskutuotina, kad minėtame straipsnyje numatoma atsakomybė tik už „savo miško“ iškirtimą ar kitokį sunaikinimą. Tokia BK 273 straipsnio 1 dalies formuluotė leidžia daryti išvadą, kad baudžiamoji atsakomybė pagal šį straipsnį taikytina tik miško savininkui⁹.

Nustačius, kad privatų mišką neteisėtai iškirsto kiti asmenys (t. y. ne miško savininkas), veiklą būtų galima kvalifikuoti kaip nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą nuosavybei, tačiau šiuo atveju būtų neįvertintas neigiamas poveikis miškui kaip aplinkos elementui. Teismų praktikoje buvo atvejų, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152/2006 [13], kai asmuo už pasikėsinimą pagrobti neteisėtai iškirstą medieną buvo nubaustas už neteisėtą medžių iškirtimą administracine tvarka pagal ATPK, taip pat patrauktas baudžiamajon atsakomybėn pagal BK už pasikėsimą padaryti vagystę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas minėtoje nutartyje konstatavo, kad savavališkas medžių kirtimas, numatytas ATPK, ir pasikėsimas padaryti vagystę, baudžiamas pagal BK, skiriasi savo esminiais veikos požymiais, todėl šios veikos neapima viena kitos. ATPK numatytos veikos kėsintis objektas yra gamtos apsauga, o vagystės norma saugo kitą vertybę – nuosavybę. Tokie neteisėti asmens veiksmai sudaro du atskirus

⁹ ATPK 62¹ straipsnio nuostata taikytina tiek miško savininkams, tiek kitiems asmenims, vykdžiusiems neteisėtus kirtimus.

teisės pažeidimus – savavališką medžių kirtimą ir pasikėsimą juos pagrobti. Taigi asmuo gali būti baudžiamas už skirtingų rūšių teisės pažeidimus, taikant skirtingų teisės šakų normas. Kita vertus, vogti medieną staus miško pavidalu neįmanoma – prieš vagystę miškas turi būti iškirstas. Šios dvi veikos yra susijusios, nes neteisėtą miško kirtimą sąlygoja medienos vagystė. Minėtoje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad net jeigu šiuos neteisėtus veiksmus galima laikyti viena veika, tai ji išsidalija į du atskirus teisės pažeidimus – neteisėtą miško kirtimą, padarant žalą aplinkai, ir svetimo turto pagrobimą.

Būtų galima diskutuoti, ar minėtų asmenų veiksmų nebūtų galima kvalifikuoti vadovaujantis BK 270 straipsniu, įtvirtinančiu baudžiamąją atsakomybę už aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo taisyklių pažeidimus. Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad labai abstrakti šio straipsnio nuostatų formuluočių gali sukelti nemažai sunkumų kvalifikuojant konkrečią veiką. BK 270 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tas, kas pažeidė teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo taisykles, jeigu tai sukėlė pavojų daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai arba dėl to galėjo būti padaryta didelės žalos gyvūnijai, augmenijai ar atsirasti kitų sunkių padarinių aplinkai, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Antroje to paties straipsnio dalyje nustatyta, kad tas, kas padarė 1 dalyje nurodytą veiką, jeigu dėl to buvo padaryta didelės žalos gyvūnijai, augmenijai ar atsirado kitų sunkių padarinių aplinkai, baudžiamas

bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų. Be to, trečioje šio straipsnio dalyje nustatyta, kad tas, kas pažeidė teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo taisykles, jeigu dėl to buvo padaryta nedidelės žalos gyvūnijai, augmenijai ar atsirado kitų nesunkių padarinių aplinkai, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir yra baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo¹⁰. BK 270 straipsnio formuluočių diskutuotina pirmiausia dėl to, kad straipsnis nustato baudžiamąją atsakomybę už didelės žalos augmenijai (o ji, manytina, turėtų apimti ir mišką) grėsmę (270 straipsnio 1 dalis), taip pat už padarytą didelę žalą augmenijai (270 straipsnio 2 dalis) bei už nedidelę žalą augmenijai (270 straipsnio 3 dalis). Problemų gali sukelti tokių vertinamųjų kriterijų – „didelė žala augmenijai“ ir „nedidelė žala augmenijai“ aiškinimas ir atskyrimas, nes jie BK nėra apibrėžti. Be to, diskutuotina, pagal kurią BK 270 straipsnio dalį (1 ar 3) turėtų būti kvalifikuojama veikla, kai buvo padaryta nedidelė žala, bet buvo kilusi grėsmė, kad atsirastų didelė žala augmenijai, tačiau laiku ėmusios prevencinių priemonių didelės žalos pavyko išvengti. Tokiu atveju, manytina, teismas turėtų vadovautis BK 63 straipsnyje įtvirtintomis bausmės skyrimo už kelias nusikalstamas veikas taisyklėmis. Dėl labai abstrakčių BK 270 straipsnio formuluočių praktinių problemų gali kilti ir atskiriant šiame straipsnyje išvardytus baudžiamuosius nusižengimus ir nusikaltimus nuo ATPK

¹⁰ BK 270 straipsnio 4 dalis.

62¹ straipsnyje vardijamų administracinių teisės pažeidimų, ypač įvertinant tai, kad šiame straipsnyje numatytos veikos yra nusikalstamos ir tais atvejais, kai jos padarytos dėl neatsargumo¹¹. Be to, diskutuotina, ar tais atvejais, kai miško savininkas neteisėtai iškirks mažesnę negu vieno hektaro savo miško plotą ir taip, pažeidęs miškų priežiūrą ir naudojimą reglamentuojančius teisės aktus, sukels žalos augmenijai, miško savininko veikla galės būti kvalifikuota, vadovaujantis BK 270 straipsniu, ar reikėtų daryti išvadą, kad miško savininkui baudžiamoji atsakomybė galės būti taikoma išimtinai tik BK 273 straipsnyje nurodytu atveju.

4. Materialinė privataus miško savininko atsakomybė už žalą jo miškui

Materialinę atsakomybę už žalą aplinkai būtų galima apibrėžti kaip sistemą teisės normų nustatytų materialaus pobūdžio priemonių, skirtų aplinkos apsaugai ir taikomų asmenims, kurių veika sukėlė žalą aplinkai (ar kelia tokios žalos atsiradimo realią grėsmę), atsižvelgiant į padarytos (ar gresiančios) žalos aplinkai pobūdį, mastą ir pavojingumą. Taigi materialinė atsakomybė apima ne tik nuostolių, atsiradusių dėl žalos aplinkai, atlyginimą, bet ir prevencinių priemonių išlaidas, draudimą, pažeistos aplinkos būklės atkūrimą ir t. t.

Bendrieji materialinės atsakomybės už žalą aplinkai pagrindai įtvirtinti Aplinkos apsaugos įstatyme. Šio įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje nustatyta gamtos išteklių naudotojų ir asmenų, vykdančių ūkinę veiklą

(toliau tekste – ūkio subjektai), pareiga imtis visų būtinų priemonių, kad būtų išvengta žalos aplinkai, žmonių sveikatai ir gyvybei, kitų asmenų turtui bei interesams, o padarius žalos – pareiga atkurti aplinkos būklę, esant galimybei, iki pirminės būklės, buvusios iki žalos aplinkai atsiradimo, ir atlyginti visus nuostolius. Minėta teisės norma pirmiausia įtvirtina visų gamtos išteklių naudotojų ir ūkio subjektų bendrą pareigą būti atsargiems ir detalizuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos [1] 53 straipsnio 3 dalį, numatančią, kad kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių. Aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje numatytas ir konkretus būdas saugoti aplinką – taikyti prevencines priemones, padedančias užkirsti kelią žalai atsirasti. Kita vertus, ši norma yra ir pagrindas taikyti atsakomybę, jei gamtos išteklių naudotojai ar ūkio subjektai nesiims prevencinių priemonių. Dar vienas šios normos aspektas – žalos aplinkai atlyginimo būdai. Aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje nurodyti du žalos atlyginimo būdai:

- 1) aplinkos būklės atkūrimas;
- 2) nuostolių atlyginimas.

Pirmu atveju aplinkos būklė esant galimybei turi būti atkurta iki pirminės būklės, pastarąją nustatant pagal turimą informaciją apie geriausią aplinkos būklę. Antru atveju nustatoma pareiga žalą sukėlusiam asmeniui atlyginti visus atsiradusius nuostolius. Nuostoliai šiuo atveju yra ne tik nuostoliai, atsiradę dėl žalos aplinkai, bet ir nuostoliai, susiję su žala žmonių sveikatai, gyvybei, turtui, kitiems interesams. Aplinkos apsaugos įstatymo 32⁽²⁾ straipsnio 1 dalyje detalizuota, kokie gali būti

¹¹ BK 270 straipsnio 5 dalis.

nuostoliai, tiesiogiai susiję su žala aplinkai *per se* (ar jos grėsme), ir nustatyta ūkio subjektų, padariusių žalą aplinkai arba sukėlusių realią jos grėsmę, pareiga atlyginti visas prevencinių ir (arba) aplinkos atkūrimo priemonių išlaidas.

Aptartos Aplinkos apsaugos įstatymo nuostatos detalizuojamos kituose teisės aktuose, reguliuojančiuose tam tikrų aplinkos komponentų apsaugą ir naudojimą. Žalos miškui atlyginimo teisiniai pagrindai įtvirtinti Miškų įstatyme. Miškų įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad fiziniai ir juridiniai asmenys, padarę žalos miško valdytojų, savininkų ir naudotojų miškui, kitam turtui ir teisėtiems interesams ar miškui, kaip aplinkos objektui, privalo visiškai ją atlyginti arba, jeigu yra galimybė, atkurti iki pažeidimo buvusią būklę. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Miškų įstatymo 23 straipsnio 1 dalies norma nustato dvi alternatyvias pareigas, t. y. pareigą esant galimybei atkurti aplinkos objekto būklę arba, kai tokios galimybės nėra, atlyginti padarytą žalą, o tai neatitinka Aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio 2 dalies, reikalaujančios ir atkurti aplinkos būklę, ir atlyginti visus nuostolius. Miškų įstatymo 23 straipsnio 1 dalies norma svarbi ir dėl to, kad aiškiai atskiriama žala miško valdytojų, savininkų ir naudotojų miškui, kitam turtui ir teisėtiems interesams (žala miškui kaip nuosavybės objektui) ir žala miškui kaip aplinkos objektui. Pagal tokį žalos suskirstymą konstruojamas ir žalos atlyginimo mechanizmas.

Miškui padaryta žala skaičiuojama vadovaujantis Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo tvarka arba Fizinių ir

juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos miško valdytojų, savininkų ir naudotojų miškui, turtui ar interesams atlyginimo dydžiais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 521 [7]¹².

Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo tvarka taikoma tais atvejais, kai žala padaroma miškui kaip aplinkos objektui. Pirmajame tvarkos punkte nustatyta, kad fiziniai ir juridiniai asmenys, neteisėta veika miškuose padarę žalos aplinkai, privalo ją atlyginti arba, jeigu yra galimybė, atkurti aplinkos objekto būklę. Svarbūs keli šios normos aspektai. Pirma, ši norma nustato, kad asmenys privalo atlyginti tik neteisėta veika padarytą žalą aplinkai. Taip įtvirtinama tik kalte grindžiama atsakomybė, o tai prieštarauja Aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio 2 dalies ir 34 straipsnio 2 dalies nuostatoms, nesiejančioms pareigos atlyginti padarytą žalą aplinkai su teisės pažeidimo padarymu ir asmens kalte. Antra, ši norma, kaip ir nagrinėta Miškų įstatymo 23 straipsnio 1 dalies norma, nustato dvi alternatyvias pareigas, t. y. pareigą esant galimybei atkurti aplinkos objekto būklę arba, kai tokios galimybės nėra, atlyginti padarytą žalą, o tai neatitinka Aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio 2 dalies, pagal kurią reikalaujama ir atkurti aplinkos būklę, ir atlyginti visus nuostolius.

Padarytos aplinkai žalos dydis skaičiuojamas pagal nustatytus įkainius, t. y. žalai

¹² Kadangi nagrinėjamos temos kontekste aktualus tik žalos miškui, kaip aplinkos objektui, atlyginimas, šiame straipsnyje analizuojamos tik Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo tvarkos nuostatos.

skaičiuoti taikomas įkainių metodas. Nustatyti įkainiai dauginami iš tam tikrų koeficientų, atsižvelgiant į tai, kokiai brandumo grupei priklausančiam miškui padaryta žala, kur auga miškas (pvz., kai žala miškui, kaip aplinkos objektui, padaroma paviršinio vandens telkinių apsaugos zonose, taikomas koeficientas – 1,1 ir pan.), koku būdu padaryta žala (pvz., jeigu miškas sunaikinamas ar sužalojamas jį padegus, patvenkus ar neatsargiai elgiantis su ugnimi, nutekamuuju vandeniu, cheminėmis medžiagomis, naftos produktais, pramoniniais ir komunaliniais buitinais teršalais bei atliekomis, padarytos žalos dydis skaičiuojamas taikant koeficientą 1,3).

Ieškinius dėl fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos aplinkai žalos atlyginimo įstatymų nustatyta tvarka pateikia valstybiniai aplinkos apsaugos inspektoriai ir valstybiniai miškų pareigūnai.

Kalbant apie miško savininkų atsakomybę, pažymėtina, kad, kai nustatoma, kad miškų savininkai patys savavališkai kerta mišką ir tokiu būdu padaro žalos miškui (kaip aplinkos elementui), jie, vadovaujantis Miškų įstatymu, privalo tą žalą atlyginti ir atkurti iki pažeidimo buvusią būklę. Pažymėtina, kad, nors Miškų įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje yra nustatytos dvi alternatyvios pareigos (atlyginti nuostolius, arba, esant galimybei, – atkurti miško būklę), miško savininkų pareiga atkurti iškirstą mišką nesiejama su kokiomis nors sąlygomis ar galimybėmis ir, vadovaujantis Miškų įstatymo 15 straipsnio 2 dalimi, atsiranda visada. Neteisėtai iškirstas miškas pagal Miškų įstatymo 15 straipsnio 4 dalį turi būti atkurtas ne vėliau kaip per

vienus metus nuo neteisėtų kirtimų fakto nustatymo. Atlygintini nuostoliai, kaip minėta, apskaičiuojami vadovaujantis Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo tvarka.

Sudėtingesnė situacija, kai žalą privačiuose miškuose padaro kiti asmenys, – juos nustatyti gali būti labai sunku. Kai atsakomybėn trauktinas asmuo nebus nustatytas, padarytos žalos aplinkai, taip pat miškų savininkų, valdytojų ir naudotojų turtui bei interesams niekas neatlygins. Tiesa, vadovaujantis Miškų įstatymo 15 straipsnio 2 dalimi, miško valdytojams, savininkams ir naudotojams išliks pareiga savo lėšomis atkurti iškirstą mišką. Tačiau miškui atkurti prireiks nemažai laiko, lėšų, o įvertinant miško socialinę, ekologinę ir kitokią reikšmę aplinkai, žala, net atkūrus iškirstą mišką, vis tiek liks. Žinoma, būtų galima diskutuoti dėl pareigos atlyginti nuostolius taikymo miško savininkui, vadovaujantis Aplinkos apsaugos įstatymo 34 straipsnio 2 dalimi, tačiau besąlygiškai reikalauti, kad miško savininkai, valdytojai ar naudotojai atlygintų žalą aplinkai, būtų neteisinga, nes jie ir taip patirs nemažai išlaidų atkurdami iškirstą mišką. Kita vertus, turbūt darytina išvada, kad šiuo atveju svarbiau ne stengtis sukurti kokį nors ypatingą žalos atlyginimo mechanizmą, o ieškoti būdų užkirsti kelią žalai atsirasti apskritai, skatinti aktyvesnę prevencinę veiklą. Nors ir Miškų įstatymas, ir Privačių miškų tvarkymo ir naudojimo nuostatai įtvirtina privačių miškų savininkų pareigą saugoti mišką nuo gaisrų, kenkėjų ir ligų, neteisėto kirtimo, miško naudojimo tvarkos pažeidimų ir kitų veiksmų, darančių žalą miškui ir

aplinkai, statistikos duomenų apie neteisėtus kirtimus privačiuose miškuose analizė leidžia teigti, kad ši pareiga nėra tinkamai įgyvendinama. Taigi reikėtų nustatyti griežtesnius privataus miško apsaugos reikalavimus miškų savininkams ir už jų nevykdymą ar netinkamą vykdymą taikyti gana griežtą atsakomybę. Galiojančio ATPK 51 straipsnyje nustatyta, kad aplinkosaugos reikalavimų neįgyvendinimas laiku, tyčia arba dėl aplaidumo užtraukia baudą nuo dviejų šimtų iki penkių šimtų litų (tokie pat veiksmai, padaryti asmens, jau bausto administracine nuobauda, užtraukia baudą nuo penkių šimtų iki vieno tūkstančio litų). Šioje normoje numatyta atsakomybė galėtų būti taikoma ir miško savininkams, netinkamai vykdžiusiems jiems priklausančio miško apsaugą, tačiau, įvertinus žalą aplinkai, kuri gali būti padaryta neteisėtai iškirtus mišką, ir palyginus ją su minėtame ATPK straipsnyje nustatytomis baudomis, akivaizdu, kad baudos nėra pakankamai „skatinančios“ vykdyti miško apsaugą intensyviau ir efektyviau.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika rodo, kad Lietuvos teismai iš esmės tinkamai taiko teisės aktus, reglamentuojančius žalos miškui nustatymą. Tačiau kartais vis dėlto kyla sunkumų taikant metodikas, skirtas reguliuoti žalos miškams atlyginimą. Paminėtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, reikšminga ir teoriniu, ir praktiniu aspektu, – 2004 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-472/2004 [12]. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje savo nutartyje išaiškino keletą svarbių atsakomybės už žalą miškui (ir aplinkai apskritai) taikymo aspektų.

Pirma, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimą Nr. 521 „Dėl Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo tvarkos bei Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos miško valdytojų, savininkų ir naudotojų miškui, turtui ar interesams atlyginimo dydžių patvirtinimo“ miško valdos (sklypo) su medynais vertė nėra kriterijus, kuris taikomas apskaičiuojant tiek aplinkai, tiek miškui, jį neteisėtai iškirtus, padarytos žalos dydį. Savavališkai, taigi ir neteisėtai, iškirtus mišką, aplinkai padarytos žalos dydis apskaičiuojamas pagal miško grupę, medynų brandumą, specialiųjų miško naudojimo sąlygų miške nustatymą, paties neteisėto kirtimo pobūdį (t. y. plynasis ar neplynasis kirtimas, miškas sunaikinamas ar sužalojamas jį padegus, patvenkus ar neatsargiai elgiantis su ugnimi), neteisėtai iškirtos medienos kiekį. Miškui padarytos žalos dydį lemia neteisėtai iškirtų medžių kiekis, jų skersmuo ir amžius, rūšis, neteisėtos veikos miške pobūdis.

Minėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis svarbi ir dėl to, kad Teismas išaiškino pareigos atlyginti žalą miškui atsiradimo sąlygas nuosavybės teisių atkūrimo (restitucijos) kontekste. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, tirdamas nuosavybės teisių atkūrimo (restitucijos) įstatymų straipsnių (jų dalių) atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, yra ne kartą pabrėžęs, kad okupacinei valdžiai 1940 m. ir vėliau įvykdžius nacionalizaciją ir kitais neteisė-

tais būdais nusavinus privačią nuosavybę, buvo paneigta pati žmogaus teisė turėti privačią nuosavybę. Tokių okupacinės valdžios savivalės aktų pagrindu negalėjo atsirasti ir neatsirado teisėta valstybinė bei visuomeninė nuosavybė, nes teisė negali atsirasti ne teisės pagrindu (lot. *ex iniuria ius non oritur*). Neteisėtu pagrindu iš žmonių atimtas turtas laikytinas tik faktiškai valstybės valdomu turtu. Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, kad įstatymų leidėjas nuo pat Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo dienos teisės aktais pripažino okupacinės valdžios neteisėtai nutrauktą Lietuvos piliečių nuosavybės teisių tęstinumą, todėl teisėti interesai asmenų, kurių nuosavybės teises nutraukė okupacinė valdžia, ginami atsižvelgiant į konstitucines nuosavybės apsaugos nuostatas (pvz., Konstitucinio Teismo 1994 m. gegužės 27 d., 1994 m. birželio 15 d., 1995 m. gruodžio 22 d., 1998 m. spalio 27 d., 2003 m. kovo 4 d. nutarimai). Remdamasi tokiais Konstitucinio Teismo išaiškinimais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad asmuo, neteisėtai iškirtęs mišką sklype, į kurį jam vėliau buvo atkurtos nuosavybės teisės, privalo atlyginti tik žalą miškui kaip aplinkos elementui, o prievolė atlyginti žalą miškui, kaip valstybinės nuosavybės objektui, neatsiranda. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad aplinkybė, kad subjekties nuosavybės teises į sklypą asmuo įgijo (t. y. nuosavybės teisių atkūrimas grąžinant miško sklypą natūra nuosavybės teisių atkūrimo (restitucijos) įstatymų nustatyta tvarka įformintas) vėliau, nei buvo vykdyti kirtimo darbai, lemiamos teisinės reikšmės neturi.

Išvados

Apibendrinant atliktą tyrimą galima teigti, kad praktinių problemų, sprendžiant privataus miško savininko atsakomybės už žalą jo miškui klausimą, gali kilti dėl nepakankamai aiškaus ir tikslaus teisinio reguliavimo.

Visų pirma, tikslintina Miškų įstatymo 23 straipsnio 1 dalies nuostata, suderinant ją su Aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio 2 dalimi ir nustatant, kad fiziniai ir juridiniai asmenys, padarę žalos miškui, kaip aplinkos objektui, privalo ir visiškai ją atlyginti, ir atkurti iki pažeidimo buvusią miško būklę.

Antra, atsižvelgiant į tai, kad tiek ATPK, tiek Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo tvarkoje žala miškui vertinama pagal iškirtos medienos kiekį, o ne pagal iškirsto miško plotą (hektarais), siūlytina ir BK žalos miškui mastą vertinti pagal iškirtos medienos kiekį. Tai sudarytų sąlygas aiškiau atskirti administracinę ir baudžiamąją miško savininkų atsakomybę.

Trečia, kritikuotina tai, kad tais atvejais, kai miško savininkas yra juridinis asmuo, už neteisėtą miško iškirtimą gali būti taikoma tik baudžiamoji atsakomybė, nes ATPK neįtvirtinta juridinių asmenų atsakomybė. O kai miško savininkas yra fizinis asmuo, gali būti taikoma tiek administracinė, tiek baudžiamoji atsakomybė.

Ketvirta, tiek Miškų įstatyme, tiek Privatačių miškų tvarkymo ir naudojimo nuostatuose įtvirtinama privačių miškų savininkų pareiga saugoti mišką nuo gaisrų, kenkėjų ir ligų, neteisėto kirtimo, miško naudojimo tvarkos pažeidimų ir kitų veiksmų, darančių žalą miškui ir aplinkai, tačiau statisti-

kos duomenų apie neteisėtus kirtimus privačiuose miškuose analizė leidžia teigti, kad ši pareiga nėra tinkamai įgyvendinama. Taip yra dėl to, kad galiojantis teisinis reguliavimas nepakankamai skatina pre-

vencinę miško savininkų veiklą. Taigi reikėtų nustatyti griežtesnius privataus miško apsaugos reikalavimus miškų savininkams ir už jų nevykdymą ar netinkamą vykdymą taikyti gana griežtą atsakomybę.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

5. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.

6. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 96-1872; 2001, Nr. 35-1161.

7. Dėl Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo tvarkos bei Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos miško valdytojų, savininkų ir naudotojų miškui, turtui ar interesams atlyginimo dydžių patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 521 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1501.

8. Dėl Privačių miškų tvarkymo ir naudojimo nuostatų patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 24 d. nutarimas Nr. 799 // Valstybės žinios. 1997, Nr. 71-1808; 2004, Nr. 86-3117.

9. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugpjūčio 14 d. nutarimo Nr. 329 „Dėl miškams padarytos žalos atlyginimo“ 3.4 punkto 3 pastraipos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. birželio 1 d. nutarimas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 52-1435.

10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-663/2001 [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas [žiūrėta 2008 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/praktika/tekstas.asp?id=11669>>.

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1272/2002 [interaktyvus].

Vilnius: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas [žiūrėta 2008 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/praktika/tekstas.asp?id=9437>>.

12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-472/2004 [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas [žiūrėta 2008 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/praktika/tekstas.asp?id=41187>>.

13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152/2006 [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas [žiūrėta 2008 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/Praktika/tekstas.asp?id=59031>>.

14. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. rugsėjo 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-1-1039/2006 [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas [žiūrėta 2008 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/Praktika/tekstas.asp?id=65141>>.

15. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. sausio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N¹⁶ - 300/2007 [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas [žiūrėta 2008 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/Praktika/tekstas.asp?id=74998>>.

16. KUČINSKAS, Albertas. Administracinė atsakomybė už pažeidimus miškų apsaugos ir išteklių naudojimo srityje. Vilnius: Justitia, 2004. 528 p. ISBN 9955-616-01-6.

17. MARCIJONAS, Antanas; SUDAVIČIUS, Bronius. Ekologinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 1996. 273 p. ISBN 9989-752-05-1.

18. MARCIJONAS, Antanas; SUDAVIČIUS, Bronius. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 ir 54 straipsnių komentaras // Valstybė ir teisė. 2000, Nr. 4-6, p. 410-424; 497-503.

19. MARCIJONAS, Antanas; SUDAVIČIUS, Bronius. Aplinkos apsauga teisės reformos kontekste // Teisė. 1996, Nr. 30, p. 109-118.

20. MARCIJONAS, Antanas; SUDAVIČIUS, Bronius. Aplinkai padarytos žalos kompensavimo teisiniai pagrindai // Teisė. 1997, Nr. 31, p. 109–118.

21. ŽVAIGŽDINIENĖ, Indrė. Materialinės atsakomybės už žalą aplinkai samprata // Teisė, 2006, Nr. 59, p. 140–155.

22. Aplinkos būklė 2006. Tik faktai [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, 2007 [žiūrėta 2008 m. balandžio 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/LSP/list_metines_apzvalgos.php3>.

RESPONSIBILITY OF PRIVATE FOREST OWNERS FOR THE ENVIRONMENTAL DAMAGE, WHICH OCCURRED BECAUSE OF ILLEGAL CUTTING IN THEIR FOREST: THE PROBLEMS OF LEGAL REGULATION AND PRACTICAL APPLICATION IN LITHUANIA

Antanas Marcijonas, Indrė Žvaigždinienė

S u m m a r y

Forest is one of the most important nature's treasures. Being a constituent part of environment forests influence other components: quality of soil, air, living conditions of animals and birds depend on the condition of forests. Due to ecological, social and economical significance of forests, even the private ownership of forests has certain restrictions. First of all these restrictions have the form of legal requirements for the use and management of forests. Nevertheless environmental damage often occurs due to illegal cutting of forests (mostly in private forests). This kind of environmental damage is the most dangerous and usually the biggest if compared to other types of damage done to forests. On the other hand damage done to forest always has negative influence on other components of environment. Therefore the aim of the article is to analyze legal regulation of responsibility of private forest owners for the environ-

mental damage, which occurred because of illegal cutting in their forest, to distinguish the particularities of different types of responsibility and the problems, arising while applying it in practice.

The main factor causing problems in the application of responsibility to the owners of private forests is inaccurate, indefinite and inconsistent legal regulation.

The other factor is the lack of prevention in the protection of forests. Though the duty of forest owners to protect their forest from fire, pests and diseases, illegal cutting and other damaging activities is settled in laws, this duty is not fulfilled properly. This calls for the restriction of legal regulation of prevention of environmental damage, because nowadays the legal regulation in this sphere is not motivating enough. The bigger fines for not fulfilling the duty of prevention could also influence the attitude of the forest owners.

Įteikta 2008 m. gegužės 23 d.

Priimta publikuoti 2008 m. birželio 27 d.